

Kolonievogels en zeldzame broedvogels in Nederland in 1995

Colonial and rare breeding birds in The Netherlands in 1995

AREND J. VAN DIJK, FRED HUSTINGS, HENK SIERDSEMA & ROEL MEIJER

Kolonievogels en zeldzame broedvogelsoorten mogen zich koesteren in de warme belangstelling van velen. Ze hebben, door hun zeldzaamheid, kwetsbaarheid of beperkte verspreiding een aura dat magnetisch werkt op zowel tellers als beleidsmakers. In 1995 werden in Nederland, net als in voorgaande jaren, op uitgebreide schaal tellingen uitgevoerd van broedende kolonievogels en zeldzame soorten. Dit geschiedde veelal onder de vlag van door SOVON in samenwerking met CBS gecoördineerd onderzoek dat in opdracht van IKC-Natuurbeheer wordt uitgevoerd. Dankzij deze inspanningen, waarbij vele honderden vrijwillige en enkele tientallen professionele tellers betrokken waren, werd een goed beeld verkregen van aantallen en verspreiding van een groot aantal broedvogelsoorten. Dit artikel geeft een samenvatting van de resultaten van het in 1995 verrichte onderzoek en sluit aan op de overzichten van 1992-94 (van Dijk *et al.* 1997 a, b). Een meer uitgebreide toelichting, inclusief een bespreking van alle onderzochte soorten, is te vinden in van Dijk *et al.* (1997c).

Methode

Alle kolonievogels en een vaste selectie van zeldzame broedvogelsoorten worden jaarlijks, zo mogelijk landdekkend, onderzocht volgens vaste richtlijnen. Aanvullende gegevens uit broedvogelonderzoek in steekproefgebieden zijn aan het databestand toegevoegd. Ook losse meldingen worden opgenomen; voor zeer zeldzame broedvogels vormen ze zelfs de belangrijkste bron van informatie. De volledigheid van het onderzoek wisselt per soort en per regio. Voor een beschrijving van de methode en een toelichting bij de volledigheid van het onderzoek in 1995 wordt verwezen naar van Dijk *et al.* (1997c).

Het weer

De winter van 1994/95 was zacht tot zeer zacht en sloot daarmee aan op de rij van (zeer) zachte winters vanaf 1987/88 uitgezonderd 1990/91 (normale temperatuursom). Het was, net als zijn voorganger, een bijzonder natte winter en januari was de op drie na natste januarimaand van de eeuw. In de tweede helft van deze maand was er sprake van extreme afvoeren van Rijn en Maas waardoor dijkdoorbraken dreigden en bewoners

van een groot deel van het rivierengebied geëvacueerd werden. Langs de Maas in Limburg kwamen net als voorgaande winter op grote schaal overstromingen voor. Ook februari en maart waren natte maanden, zodat het broedseizoen van 1995 in veel gebieden met hoge waterstanden begon. Voor watervogels en andere aan natte milieus gebonden soorten waren de vestigingsmogelijkheden dus gunstig.

Tijdens het broedseizoen vertoonde het weer een wisselend beeld. Het eerste deel van het seizoen, tot half mei, kende redelijk weer. De tweede helft van mei en vooral de eerste helft van juni waren koud en nat, wat de inventarisatie van een aantal zomervogels kan hebben bemoeilijkt. Dat werd enigszins goedge maakt door het warme en droge weer in de laatste decade van juni en in juli. Het is niet aannemelijk dat de weersomstandigheden in de periode van veldwerk van grote (negatieve) invloed zijn geweest op de volledigheid van het onderzoek.

Soortbesprekingen

Tabel 1 geeft een overzicht van de resultaten van 1995. Voor de meeste soorten wordt een toelichting gegeven in de soortbesprekingen. Bij zeer zeldzame soorten, waarvan de waarnemingen ingezameld en beoordeeld worden door de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA) is aangegeven of de waarneming door de CDNA is beoordeeld en aanvaard (*) dan wel niet is ingediend maar volgens SOVON wel serieus te nemen is (°). Overigens stelt SOVON zich op het standpunt dat een goede documentatie van broedgevallen van zeer zeldzame soorten belangrijk is.

In de soortbesprekingen komen niet alle onderzochte soorten aan bod. Van sommige soorten zijn belangrijke kerngebieden niet onderzocht (bijv. Nachtzwaluw: grote delen van Noord-Brabant) of zijn de binnengekomen meldingen te beschouwen als toevalstreffers, gezien het voorkomen in zeer lage dichtheden (bijv. Pijlstaart, Rouwkwikstaart, Keep). Een jaarlijkse bespreking van de status van deze soorten is in het kader van dit artikel niet bijzonder zinvol, en het voorkomen zal periodiek (bijv. eens in de vijf jaar) worden samengevat. Een uitzondering wordt gemaakt wanneer in de tussentijd belangrijke informatie boven tafel komt die een bespreking rechtvaardigt of zich in een 'tussenliggend jaar' opmerkelijke omstandigheden voordoen (in dit artikel o.a. het geval bij Baardmannetje, Kramsvogel, Grote Gele Kwikstaart en Europese Kanarie). Enkele zeer zeldzame soorten waarvan territoriale vogels zijn aangetroffen zonder dat er aanwijzingen voor een broedgeval waren, zijn eveneens niet opgenomen (o.a. Kleine Vlieg-

Tabel 1. Kolonievogels en zeldzame soorten in 1995. Achtereenvolgens worden gegeven het getelde aantal paren of territoria, een (eventuele) schatting van de Nederlandse populatie en de meest recente gepubliceerde landelijke populatieschatting (met jaar of periode) (bronnen in van Dijk *et al.* 1997). *Colonial and rare breeding species in 1995. The following information is given: counted pairs and estimate of the national breeding population, and most recent previous estimate (with year or period).*

Soort <i>Species</i>	Getelde paren <i>Pairs counted</i>	Geschatte populatie <i>Population estimate</i>	Meest recente schatting <i>Most recent estimate</i>
Roodhalsfuut <i>Podiceps grisegena</i>	4		4 (1994)
Geoorde Fuut <i>P. nigricollis</i>	258	270-280	270-280 (1994)
Aalscholver <i>Phalacrocorax carbo</i>	16567		14500 (1994)
Roerdomp <i>Botaurus stellaris</i>	191	200-220	175-200 (1994)
Woudaapje <i>Ixobrychus minutus</i>	8		10 (1994)
Kwak <i>Nycticorax nycticorax</i>	1		1 (1994)
Kleine Zilverreiger <i>Egretta garzetta</i>	3		1 (1994)
Grote Zilverreiger <i>Egretta alba</i>	5		3 (1994)
Blauwe Reiger <i>Ardea cinerea</i>	10156	12500-13500	11700 (1994)
Purperreiger <i>A. purpurea</i>	305		285 (1994)
Ooievaar <i>Ciconia ciconia</i>	275		224 (1994)
Lepelaar <i>Platalea leucorodia</i>	817		670 (1994)
Smient <i>Anas penelope</i>	19	20-30	0-10 (79-85)
Pijlstaart <i>A. acuta</i>	8	10-20	35-65 (89-91)
Krooneend <i>Netta rufina</i>	38	40-60	35-60 (1994)
Witoogeend <i>Aythya nyroca</i>	1		1 (1994)
Brilduiker <i>Bucephala clangula</i>	2	5-10	9 (1994)
Middelste Zaagbek <i>Mergus serrator</i>	27		24 (1994)
Rode Wouw <i>Milvus milvus</i>	1		1 (1994)
Bruine Kiekendief <i>Circus aeruginosus</i>	857	1200-1300	1370-1410 (91-92)
Blauwe Kiekendief <i>C. cyaneus</i>	113	115-120	125-130 (1994)
Grauwe Kiekendief <i>C. pygargus</i>	30		34 (1994)
Slechtvalk <i>Falco peregrinus</i>	3		2 (1994)
Korhoen <i>Tetrao tetrix</i>	37		35 (1994)
Porseleinhoen <i>Porzana porzana</i>	126	150-200	100-150 (1994)
Klein Waterhoen <i>P. parva</i>	7		0-20 (79-85)
Kleinst Waterhoen <i>P. pusilla</i>	3		1-4 (1994)
Kwartelkoning <i>Crex crex</i>	72	80-100	50-60 (1994)
Steltkluut <i>Himantopus himantopus</i>	3		7 (1994)
Kluut <i>Recurvirostra avosetta</i>	7083	7100-7200	7500-7600 (1994)
Kleine Plevier <i>Charadrius dubius</i>	378	?	650-1000 (89-91)
Bontbekplevier <i>C. hiaticula</i>	356	360-370	380-390 (1994)
Strandplevier <i>C. alexandrinus</i>	325	330-340	350-360 (1994)
Bonte Strandloper <i>Calidris alpina</i>	2		0-1 (1992-94)
Kemphaan <i>Philomachus pugnax</i>	107	?	300-400 (1994)
Oeverloper <i>Actitis hypoleucos</i>	4		3 (1994)
Steenloper <i>Arenaria interpres</i>	1		-
Zwartkopmeeuw <i>Larus melanocephalus</i>	247		206 (1994)
Dwergmeeuw <i>L. minutus</i>	6		6 (1994)
Kokmeeuw <i>L. ridibundus</i>	141763	162000	165000 (1994)
Stormmeeuw <i>L. canus</i>	4947	6000	6500 (1994)
Kleine Mantelmeeuw <i>L. fuscus</i>	38240	40700	37000 (1994)
Zilvermeeuw <i>L. argentatus</i>	62776	70000	74500 (1994)
Geelpootmeeuw <i>L. cachinnans</i>	1		2 (1994)
Grote Mantelmeeuw <i>L. marinus</i>	5		4 (1994)
Grote Stern <i>Sterna sandvicensis</i>	13171		11650 (1994)
Visdief <i>S. hirundo</i>	14738	16500	17700 (1994)
Noordse Stern <i>S. paradisaea</i>	1828	1850	2200 (1994)
Dwergstern <i>S. albifrons</i>	385		372 (1994)
Zwarte Stern <i>Chlidonias niger</i>	840	1000-1100	1050-1200 (1994)
Kerkuil <i>Tyto alba</i>	1009		895 (1994)
Velduil <i>Asio flammeus</i>	32	35-45	50-60 (1994)
Ruigpootuil <i>Aegolius funereus</i>	1		2 (1994)
Nachtzwaluw <i>Caprimulgus europaeus</i>	324	?	450-650 (89-91)
IJsvogel <i>Alcedo atthis</i>	246	375-425	200-250 (1994)
Hop <i>Upupa epops</i>	1		0-1 (1979-82)
Draaihals <i>Jynx torquilla</i>	41	50-100	100-200 (89-91)
Kuifleeuwerik <i>Galerida cristata</i>	49	?	200-300 (1994)
Oeverzwaluw <i>Riparia riparia</i>	15006	15000	11.650 (1994)
Huiszwaluw <i>Delichon urbica</i>	26748	116000	130.000 (1994)
Duinpieper <i>Anthus campestris</i>	39	50-60	60-80 (89-91)
Grote Gele Kwikstaart <i>Motacilla cinerea</i>	227	275-300	230-260 (1994)
Rouwkwikstaart <i>M. alba yarrellii</i>	7		4 (1994)

Soort <i>Species</i>	Getelde paren <i>Pairs counted</i>	Geschatte populatie <i>Population estimate</i>	Meest recente schatting <i>Most recent estimate</i>
Noordse Nachtgaal <i>Luscinia luscinia</i>	1		0-1 (1992-94)
Paapje <i>Saxicola rubetra</i>	253	500-800	700-1100 (89-91)
Kramsvogel <i>Turdus pilaris</i>	261	300-350	700-900 (1986)
Waaierstaartzanger <i>Cisticola juncidis</i>	4		0-3 (1992-94)
Krekelzanger <i>Locustella fluviatilis</i>	1		0-1 (1992-94)
Grote Karekiet <i>Acrocephalus arundinaceus</i>	242	280-300	350 (1994)
Orpheusspootvogel <i>Hippolais polyglotta</i>	1		1 (1994)
Kleine Vliegenvanger <i>Ficedula parva</i>	1		1 (1994)
Baardmannetje <i>Panurus biarmicus</i>	1777	1900-2000	1300-2000 (89-91)
Taigaboombkruiper <i>Certhia f. macrodactyla</i>	22		20 (1994)
Buidelmees <i>Remiz pendulinus</i>	103	110-130	150-175 (1994)
Grauwe Klauwier <i>Lanius collurio</i>	157	170-190	200-220 (1994)
Klapekster <i>L. excubitor</i>	3	5-10	15-40 (89-91)
Roek <i>Corvus frugilegus</i>	53176	58000	52.000 (1994)
Raaf <i>C. corax</i>	98		90 (1994)
Keep <i>Fringilla montifringilla</i>	8	?	50-150 (79-85)
Europese Kanarie <i>Serinus serinus</i>	195	240-260	160-200 (1992)
Roodmus <i>Carpodacus erythrinus</i>	28	30-50	40-50 (1994)
Ortolaan <i>Emberiza hortulana</i>	2		2 (1994)
Grauwe Gors <i>Miliaria calandra</i>	71	80-100	100-120 (1994)

genvanger, Krekelzanger, Orpheusspootvogel). Een bespreking van de hieronder niet verder figurerende soorten is te vinden in van Dijk *et al.* (1997c). Het voorkomen van (zeldzame) exoten wordt door SOVON-waarnemers nog onvolledig in kaart gebracht; voor deze soorten wordt verwezen naar Lensink (1996).

Roodhalsfuut *Podiceps grisegena*

Er waren twee zekere broedgevallen in Drenthe en twee mogelijke gevallen in Friesland en Overijssel. Aan het overzicht van 1994 kan nog een mislukte broedpoging langs de Grevelingendam worden toegevoegd, zodat ook het totaal voor dat jaar op vier komt. De soort is sinds 1981 een vrijwel jaarlijkse broedvogel in 1-4 paren.

Geeoerde Fuut *Podiceps nigricollis*

Er waren naar schatting 270-280 paren aanwezig, waarmee 1995 ongeveer gelijk met zijn voorganger uitkwam. De aantallen in 1994-95 zijn de hoogste van de afgelopen twee decennia. Het positieve beeld werd in 1995 vooral bepaald door een sterke stijging van het aantal broedparen op de belangrijkste Nederlandse broedplaats, bij Ossendrecht NBr (64 paren in 1995). Op de

meeste andere locaties waren de aantallen juist iets lager dan in 1994.

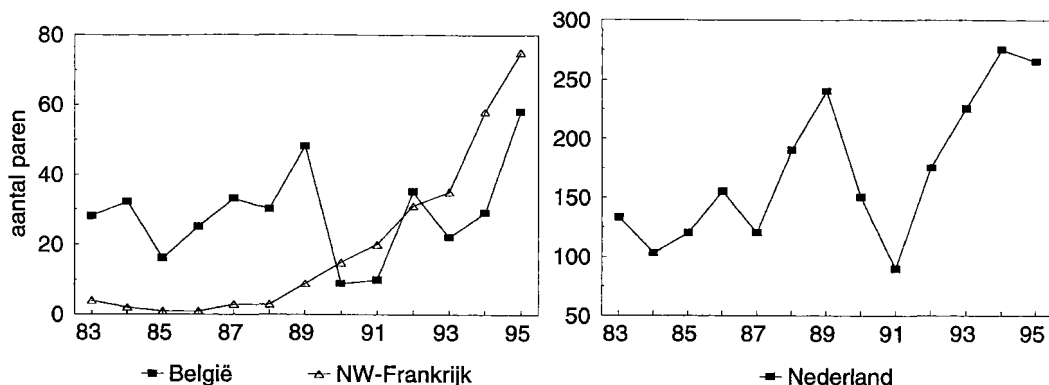
Elders in West-Europa werden in 1995 topaantallen vastgesteld, bijv. in Schleswig-Holstein Dld (250 paren; Berndt & Busche 1997), in België (58 paren; Nef 1995) en NW-Frankrijk (ten minste 75 paren, idem) (figuur 1).

Aalscholver *Phalacrocorax carbo*

In 29 kolonies werden bijna 16 570 nesten geteld, *c.* 2000 meer dan in 1994 maar nog altijd 4000 minder dan in 1993. De ten opzichte van 1993 nog steeds relatief lage aantallen komen grotendeels op conto van het uitblijven van herstel in de grootste kolonie van Nederland, de Oostvaardersplassen (4950 paren in 1995, tegen 8000 in 1993). Nieuwe vestigingen werden in 1995 niet gemeld.

Roerdomp *Botaurus stellaris*

De hoop dat de aantallen Roerdompen, vanwege gunstige waterstanden en de zoveelste zachte winter, in 1995 flink hoger zouden zijn dan de laatste jaren, kwam niet geheel uit. Dat de stand, met ruim 190 getelde paren, inderdaad hoger was dan in voorgaande jaren kwam deels door beter onderzoek, met name in Friesland. De 23 hier

Figuur 1. Geeoerde Fuut, aantal broedparen in 1983-95 in België en NW-Frankrijk (naar Nef 1995) resp. Nederland. *Number of breeding pairs of Black-necked Grebe in 1983-95 in Belgium, NW-France and The Netherlands.*

gevonden paren vormen echter een fractie van de aantallen van de jaren zeventig (Schut & Versluys 1997). In goed onderzochte gebieden elders bleven de aantallen ongeveer gelijk of daalden ze zelfs (Gelderse Poort, van 20 paren in 1994 naar 13 in 1995).

Woudaapje *Ixobrychus minutus*

Met acht territoria, waarvan twee in het Vechtplassengebied en zes in ZO-Noord-Brabant, weken de aantallen in 1995 niet af van die in 1992-94 (7-10).

Kwak *Nycticorax nycticorax*

Naast een mislukt broedgeval in Zuid-Holland waren er meldingen in de broedtijd in Overijssel, het westelijk rivierengebied en in Limburg, zonder dat broeden kon worden aangetoond.

Kleine Zilverreiger *Egretta garzetta*

Op twee locaties op Voorne waren langdurig Kleine Zilverreigers aanwezig. Op de eerste locatie werden (ten minste) vier juveniele, van hun ouders afhankelijke vogels gezien, zodat mag worden aangenomen dat hier succesvol gebroed is. Op de andere locatie was een paar aanwezig maar waren er geen aanwijzingen voor een geslaagd broedgeval. Op Texel werd een nest gebouwd dat echter weer afgebroken werd (Dijksen 1996). Het broedgeval op Voorne werd voorafgegaan door een serie waarnemingen op dezelfde plaats in 1994; het is aannemelijk dat ook in dat jaar ter plaatse gebroed werd. Uit Nederland was tot 1994 slechts één broedgeval bekend, in 1979 in Flevoland (Teixeira 1979).

De recente broedgevallen passen, net als de sterke stijging van het aantal waarnemingen, binnen de noordwaartse uitbreiding die in West-Europa geconstateerd is, met broedgevallen in o.a. Vlaanderen en Zuid-Engeland.

Grote Zilverreiger *Egretta alba*

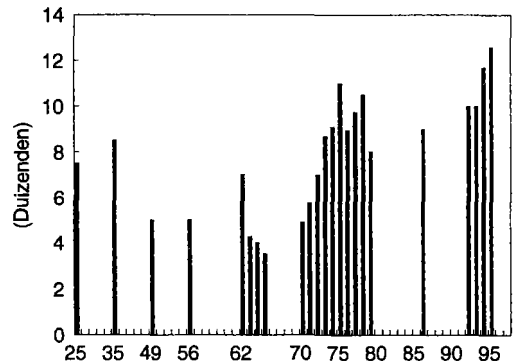
In de Oostvaardersplassen leverden vijf succesvolle broedgevallen negen uitvliegende jongen op, een record voor dit gebied waar vanaf 1984 of eerder jaarlijks wordt gebroed (van der Kooij & Voslamber 1997). In de Nieuwkoopse en Reeuwijkse Plassen ZH hebben mogelijk eveneens broedgevallen plaatsgevonden, maar hierover bereikten ons geen details.

Blauwe Reiger *Ardea cinerea*

In 1995 waren er naar schatting 12 500-13 500 nesten, het hoogste landelijke totaal sinds mensenheugenis, al kan niet worden uitgesloten dat de aantallen voor 1950 ook wel eens deze hoogte bereikt hebben (figuur 2). Ondanks de landelijke recordaantallen zijn de aantallen per kolonie tegenwoordig over het algemeen niet bijzonder groot. De grootste kolonie, die te Maurick, Vught NBr, bestond uit 228 nesten. De verspreiding bleef identiek aan die in voorgaande jaren. Ook in Groot-Brittannië was 1995 het beste jaar ooit, al moeten de Britten met 7000 nesten genoegen nemen (Marchant 1997).

Purperreiger *Ardea purpurea*

Er werden 305 paren geteld, tegen 270-295 in 1992-94 (van der Kooij 1996). De hoge verwachtingen voor 1995, in verband met overvloedige regenval in de West-Afrikaanse overwinteringsgebieden, kwamen in Nederland niet uit. De grootste kolonie, te Nieuwkoop, telde 122 paren.

Figuur 2. Blauwe Reiger, aantal paren in Nederland in 1925-95; uit ontbrekende jaren zijn geen tellingen bekend (aangevuld naar Blok & Dybbro 1980). Number of breeding pairs of Grey Heron in The Netherlands in 1925-95, as far as known.

Ooievaar *Ciconia ciconia*

De toename van het aantal broedende Ooievaarders, een gevolg van het succes van het ooievaardersproject van Vogelbescherming Nederland, zette door. Er werden 275 paren geteld, ruim 50 meer dan het voorgaande jaar (gegevens ter beschikking gesteld door Werkgroep Ooievaar; R. Rietveld).

Lepelaar *Platalea leucorodia*

Met 817 paren werd in 1995 het (tot dan toe) hoogste aantal van de eeuw behaald. Er waren dertien kolonies, met die in de Oostvaardersplassen (330 paren) als grootste. Ruim 40% van de Lepelaars broedde op de Waddeneilanden.

Krooneend *Netta rufina*

In het belangrijkste broedgebied, de Vechtplassen, waren naar schatting 30-50 paren aanwezig en elders tien. Het broedseizoen in de Vechtplassen verliep voorspoedig en leverde ten minste 40-50 vliegvlugge jonge vogels op. Dit weerspiegelde zich in hoge aantallen op de Gouwzee NH, waar maximaal 140 Krooneenden verbleven, vermoedelijk voornamelijk uit Nederland afkomstige vogels (Dirksen & van der Winden 1996).

Brilduiker *Bucephala clangula*

Broedgevallen werden vastgesteld bij Sneek Fr (verlaten legsel) en langs de IJssel bij de Haere Ov (succesvol broedgeval). Dit overzicht is zeker onvolledig, gezien het feit dat het onderzoek op o.a. de NO-Veluwe verre van volledig was. Vermoedelijk bedroeg het aantal broedparen in Nederland 5-10.

Middelste Zaagbek *Mergus serrator*

Er werden 27 broedgevallen gemeld, nog iets meer dan in 1994, dat het beste jaar tot dan toe was. Zoals gebruikelijk ging het vrijwel uitsluitend om gevallen in het Deltagebied, met slechts één daarbuiten (Griend). Buiten Nederland zijn in verschillende andere ten zuiden van het reguliere broedgebied gelegen streken in recente tijden broedgevallen geconstateerd, niet alleen in kustgebieden maar ook in het binnenland. Voorbeelden zijn de noordelijke Harz in Midden-Duitsland (vanaf 1974; Zang & Kunze 1996), Normandië (1993; Demongin 1994) en Zwitserland (1993-94; Monnier 1995).

Rode Wouw *Milvus milvus*

Op een territoriaal paar in zuidelijk Drenthe na, dat mogelijk op Duits grondgebied thuishoorde, waren er geen aanwijzingen voor broedgevallen. Na een aarzelande vestiging vanaf medio jaren zeventig is de soort weer verdwenen als jaarlijkse broedvogel. Dit zal niet losstaan van de kwetsbaarheid voor vergiftiging maar staat vermoedelijk ook in verband met de teruggang van de broedpopulatie in o.a. Nordrhein-Westfalen (afname met 30% in 1975-95; Arbeitsgruppe Greifvögel Nordrhein-Westfalen 1997), de Duitse deelstaat die de meest aanmerkelijke leverancier van Nederlandse broedgevallen is.

Bruine Kiekendief *Circus aeruginosus*

Er werden ongeveer 860 paren in kaart gebracht, hetgeen ongeveer tweederde van de Nederlandse broedpopulatie moet zijn. Het overgrote deel werd vastgesteld in het Waddengebied (o.a. 68 paren op Terschelling en 37 op Ameland), Groningen, Friesland, Flevoland (o.a. 45 paren in de Oostvaardersplassen) en het Deltagebied. Het oosten, zuiden en midden van het land hebben weinig geprofiteerd van de toename elders in het land.

Blauwe Kiekendief *Circus cyaneus*

Buiten de Waddeneilanden (ruim 100 paren) werden Blauwe Kiekendieven alleen gemeld uit de Oostvaardersplassen (7), ZO-Drenthe (2) en het Zwanenwater NH (2). Op Terschelling, het eiland met de grootste aantallen (in 1995 49 paren) waren de broedresultaten matig en wisten slechts 14 van de 37 gevolgde paren jongen groot te brengen. Dit was mogelijk vooral een gevolg van een ongunstige voedselsituatie (weinig konijnen) (Bakker 1995).

Grauwe Kiekendief *Circus pygargus*

Er werden 30 broedparen gevonden, in NO-Groningen (20), het Lauwersmeer (6), Flevoland (3) en de Delta

(1). De broedresultaten in NO-Groningen waren met 12 uitgevlogen jongen pover te noemen. De matige mui-zenstand in combinatie met hevige regenval half juni, tijdens het uitkomen van de eerste nesten, was hiervan de oorzaak. In het Lauwersmeer waren de resultaten beter en vlogen 13 jongen uit (Koks 1995).

Slechtvalk *Falco peregrinus*

Op de broedplaats in Midden-Limburg mislukte de eerste broedpoging en leverde ook een vervolglegsel niets op (Biemans 1996). Overzomerende paren waren aanwezig in Noord-Holland en Gelderland.

Korhoen *Tetrao tetrix*

Met 37 aanwezige hanen (5 in Noord-Brabant en de rest in Salland Ov) week de situatie weinig af van die in de voorgaande jaren (1992-94 36, 40 en 35 hanen).

Porseleinhoen *Porzana porzana*

Er werden wat meer territoria gemeld dan in 1994, maar de aantallen vielen toch tegen, gezien de schijnbaar gunstige vestigingsomstandigheden vanwege hoge waterstanden aan het begin van het broedseizoen. De landelijke aantallen zijn moeilijk in te schatten vanwege inventarisatieproblemen; een ruwe indicatie van 150-200 paren in 1995 lijkt aannemelijk.

Klein Waterhoen *Porzana parva*

Van de zeven gemelde territoria werd alleen een geval in de Weerribben* aan de CDNA voorgelegd en aanvaard.

Kleinst Waterhoen *Porzana pusilla*

Van de drie gemelde territoria was alleen een geval in Twente° goed gedocumenteerd (niet bekend bij CDNA).

Kwartelkoning *Crex crex*

Met naar schatting 80-100 territoria was 1995 een wat

Steltkluit, Vendée Fr. augustus 1987 (Hans Gebuis), *Black-winged Stilt* *Himantopus himantopus*

beter jaar na enkele magere jaren. Het merendeel werd aangetroffen in het Oldambt in Groningen (28, vooral in wintertarwe en luzerne, Jonker 1996) en langs de grote rivieren (28).

Steltkluut *Himantopus himantopus*

In het Deltagebied kwamen voor het eerst sinds 1988 geen Steltkluten tot broeden, al waren er twee territoria (Meininger *et al.* 1996). In de Gelderse Poort werd een waarschijnlijk broedgeval (alarterende vogels) gesmoord door hoogwater begin juni (van Diek 1996).

Kluut *Recurvirostra avosetta*

Van de bijna 7100 paren was het merendeel gehuisvest in de Dollard en langs de Noordkust in Groningen (1840), op Friesland-buitendijks (1530) en in het Deltagebied (2500) (Koffijberg 1996, Kuipers 1996, Meininger *et al.* 1996). Herstel tot het hoge niveau van 1992 (8800 paren) heeft nog niet plaatsgevonden.

Bontbekplevier *Charadrius hiaticula*

In het Deltagebied werd met 162 paren een dieptepunt bereikt. Tot 1992 waren er hier nog rond 250 paren (Meininger *et al.* 1996). In het Waddengebied weken de aantallen niet sterk af van die in voorgaande jaren. Landelijk waren er naar schatting 360-370 paren. Opvallende locaties waren de westelijke Noordoostpolder (11 paren) en het Uddeler Meerveld, een natuurontwikkelingssterrein op de noordelijke Veluwe.

Strandplevier *Charadrius alexandrinus*

In het belangrijkste broedgebied, de Delta, was de stand met *c.* 275 paren gelijk aan die van het voorgaande jaar. Deze populatie vormt een geheel met de in NW-Vlaanderen broedende Strandplevieren (in 1995 137 paren, waarvan het merendeel te Zeebrugge), zoals uit ringonderzoek gebleken is (Meininger *et al.* 1996). In het Waddengebied werden bijna 40 paren gemeld, maar het werkelijke aantal is vermoedelijk enkele tientallen hoger. De landelijke schatting komt uit op 330-340 paren.

Bonte Strandloper *Calidris alpina*

Op de Dollardkwelder werd een baltsend en eenmalig alarmerend paar waargenomen. In het Lauwersmeer was eveneens een baltsend paar aanwezig, waarvan het vrouwtje zittend op een leeg nest gezien werd; een week later was dit nest verdwenen (Olthoff 1996). In het Duitse deel van de Waddenzee werden in 1995 12 paren geteld in Schleswig-Holstein (Südbeck & Hälterlein 1997).

Oeverloper *Actitis hypoleucos*

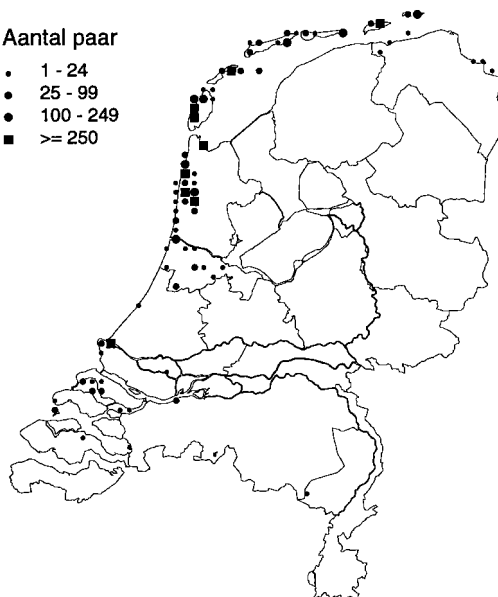
Er waren twee zekere broedgevallen te Meinerswijk, Arnhem, waar al jarenlang Oeverlopers broeden (Erhart 1997). Waarschijnlijke broedgevallen vonden elders in Gelderland plaats, bij Weurt en Ewijk.

Steenloper *Arenaria interpres*

Een broedgeval is in Nederland nog nooit aangetoond. Toch is broeden niet onmogelijk zoals een waarneming in 1995 aangeeft. In de Westpolder Gr werd twee maal een territoriaal paar waargenomen en eenmaal vloog een vogel alarmerend rond de waarnemer. Een succesvol broedgeval is niet aannemelijk gezien zomerindundatie van de kwelder (Koks 1998). In het Duitse Waddengebied broedt de soort vanaf 1982, met in 1995 3-4 paren; het zou gaan om een herbezetting van verloren gegaan broedgebied (Südbeck & Hälterlein 1997).

Aantal paar

- 1 - 24
- 25 - 99
- 100 - 249
- ≥ 250

Figuur 3. Verspreiding van Stormmeeuw als broedvogel in 1995 (aantal paren per atlasblok). *Breeding distribution of Common Gull in 1995 (pairs/5x5 km square).*

Zwartkopmeeuw *Larus melanocephalus*

Met 247 paren, verdeeld over 21 vestigingen, overtrof 1995 de voorgaande jaren. In het Deltagebied, leverancier van 91% van alle paren, waren er kolonies tot 76 paren (Meininger *et al.* 1996).

Dwergmeeuw *Larus minutus*

Broedparen werden vastgesteld bij Wieringen NH (1 paar), op de Westpolder Gr (3) en bij Erneuwoude Fr (2). In het Deltagebied, waar in 1992-94 jaarlijks gebroed werd, ontbrak de soort als broedvogel.

Kokmeeuw *Larus ridibundus*

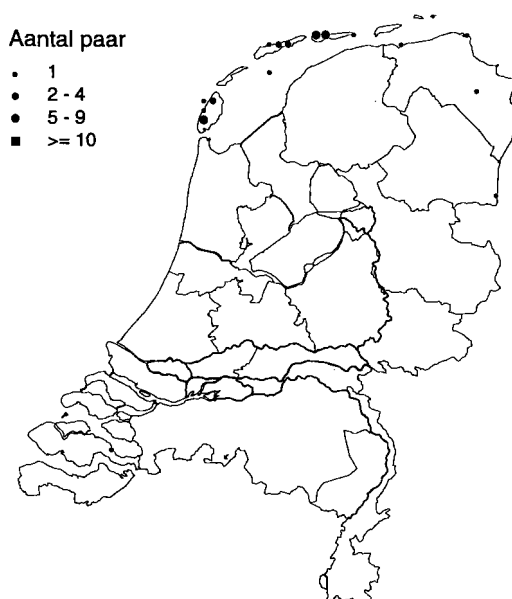
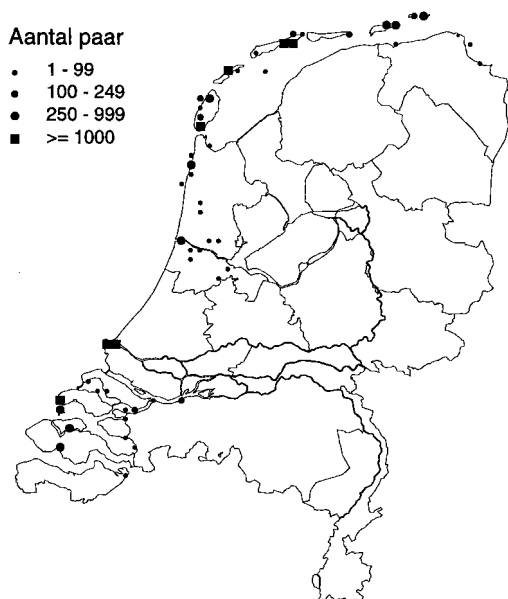
Er waren naar schatting 162 000 paren, rekening houdend met *c.* 20 kolonies waarvan gegevens ontbraken. Ten opzichte van begin jaren tachtig (225 000-275 000 paren) is sprake van een flinke afname. Het Waddengebied (35%) en de Delta (14%) zijn goed voor ongeveer de helft van alle Kokmeeuwen. De grootste kolonies in 1995, die van Griend en de Workumerwaard Fr, omvatten 24 500 resp. 6500 paren.

Stormmeeuw *Larus canus*

Met een geschatte broedpopulatie van 6000 paren kwam 1995 lager uit dan 1992-94 (6500-7900). Het Waddengebied herbergde meer dan de helft (55%) van de broedpopulatie, terwijl het aandeel in de Hollandse duinen als gevolg van langdurige predatie door Vossen *Vulpes vulpes* gedaald is tot 22% (in 1990 nog ruim de helft). De verspreiding in 1995 is weergegeven in figuur 3.

Kleine Mantelmeeuw *Larus fuscus*

De Kleine Mantelmeeuw neemt nog steeds in aantal toe. In 1995 ging het om het niet eerder bereikte aantal van 40 700 paren, grotendeels geconcentreerd in het Waddengebied (51%) en de Delta (47%) (figuur 4). De kolonie op de Maasvlakte-Europoort was met 13 385 paren

Figuur 4. Verspreiding van Kleine Mantelmeeuw als broedvogel in 1995 (aantal paren in 1995 per atlasblok). *Breeding distribution of Lesser Black-backed Gull in 1995 (pairs/5x5 km square).*

Figuur 5. Verspreiding van Velduil als broedvogel in 1995 (aantal paren per atlasblok). *Breeding distribution of Short-eared Owl in 1995 (pairs/5x5 km square).*

de grootste van het land en heeft daarmee Terschelling, koploper tot dusver, voorbijgestreefd.

Zilvermeeuw *Larus argentatus*

Er waren naar schatting 70 000 paren aanwezig, met de grootste aantallen in Waddengebied (55%) en Delta (40%). De aantallen zijn vanaf 1992 (90 000 paren) geleidelijk teruggelopen. De grootste kolonie in 1995 bevond zich op Terschelling (11 572 paren).

Geelpootmeeuw *Larus cachinnans*

Opnieuw kwam op de IJbunker, IJmuiden NH een gemengd paar tot broeden, bestaande uit een vrouwelijke Geelpootmeeuw en een mannelijke Kleine Mantelmeeuw (Cottaar 1997).

Grote Mantelmeeuw *Larus marinus*

Met vier broedparen in het Deltagebied en één in het Waddengebied wist de Grote Mantelmeeuw zich als broedvogel te consolideren (aantallen broedparen in 1993-94 resp. 1 en 4). In de Duitse Waddenzee, waar de soort zich in 1985 vestigde, werden minimaal tien broedparen geteld (Südbeck & Hälterlein 1997).

Grote Stern *Sterna sandvicensis*

De stand bedroeg ruim 13 170 paren, meer dan in de voorgaande jaren (1992-94 9400-11 600). Het relatief hoge aantal wordt grotendeels veroorzaakt door een sterke groei van de kolonie op de Hooge Platen, Westerschelde Zld, van 1400 paren in 1994 tot 3000 in 1995. Deze toename staat in verband met een sterke terugval in de kolonie van Zeebrugge in NW-Vlaanderen (Meininger *et al.* 1996). Voor het eerst sinds lang was er een vestiging op Schiermonnikoog (119 paren).

Visdief *Sterna hirundo*

Met naar schatting 16 500 paren waren er ongeveer evenveel Visdieven als in beide voorgaande jaren. Het Waddengebied (40%) en de Delta (31%) namen de hoofdmoot voor hun rekening. Negen kolonies telden meer dan 500 paren, met die van Griend (2600) en Balgzand NH (1803) als verreweg de grootste.

Noordse Stern *Sterna paradisaea*

Met naar schatting 1850 paren kwam 1995 iets lager uit dan beide voorgaande jaren. Het voorkomen is vrijwel beperkt tot het Waddengebied (97% van alle paren), waar ook de verreweg grootste kolonie gevestigd is, op Griend (in 1995 1000 paren). De landelijke schattingen van 1993-94 moeten, door het beschikbaar komen van nieuwe informatie, enigszins worden bijgesteld tot 2000 (1993) resp. 2200 (1994) paren.

Dwergstern *Sterna albifrons*

De landelijke aantallen waren vrij normaal voor recente jaren (385 paren). Lagere aantallen in het Deltagebied werden gecompenseerd door wat hogere aantallen in het Waddengebied, een gevolg van beter onderzoek en succesvolle bescherming van broedplaatsen. De afname in de Delta werd vermoedelijk veroorzaakt door uitwisseling van broedvogels met de kolonie te Zeebrugge in NW-Vlaanderen (273 paren in 1995; Meininger *et al.* 1996).

Zwarte Stern *Chlidonias niger*

Het landelijk totaal voor 1995 komt uit op 1000-1100 paren. De langdurige aantalsafname (van der Winden *et al.* 1996) is nog steeds niet gestopt. In 1992-95 zijn de landelijke aantallen jaarlijks met ongeveer 100 paren verminderd.

Kerkuil *Tyto alba*

Gegevens van de Kerkuilenwerkgroep Nederland (coördinatie J. de Jong), gepubliceerd in Fopma (1996) wijzen op een topjaar. Er werden meer dan 1000 broedparen geteld, wat in recente decennia alleen in 1990 en 1993 vastgesteld is. De provincies Friesland, Drenthe, Overijssel, Gelderland en Noord-Brabant herbergden ieder 120-220 paren. In grote delen van West-Nederland is de soort nog schaars (slechts twee paren in Zuid-Holland, 19 paren in Noord-Holland). Ten opzichte van het voorgaande jaar werd een stijging met 13% geconstateerd (vooral Friesland, Gelderland, Zeeland en Limburg). Ondanks een aanvankelijk matig voedselaanbod pakte het broedseizoen gunstig uit, doordat veel Kerkuilen laat met broeden begonnen en aldus profiteerden van het aantrekken van de muizenstand vanaf half juni.

Velduil *Asio flammeus*

De landelijke populatie zal hooguit 35-45 paren hebben bedragen. Hiermee was 1995 veruit het slechtste jaar in de periode 1992-95. De slechte muizenstand in veel gebieden zal hierin een belangrijke rol hebben gespeeld. De meeste Velduilen werden gemeld van de Waddeneilanden inclusief Griend (ten minste 27 paren), met daarnaast enkele paren in Groningen (2-3), ZO-Drenthe (1) en de Delta (1) (figuur 5).

Ruigpootuil *Aegolius funereus*

De enige waarneming stamt van de noordelijke Veluwe, waar op 9 maart een roepende Ruigpootuil vastgesteld werd⁹. Vervolgbezoeken brachten niets meer aan het licht (van Manen 1995).

Ijsvogel *Alcedo atthis*

Er werden 246 paren gemeld, aanzienlijk meer dan in voorgaande jaren (103 en 152 in resp. 1993 en 1994) (figuur 6). Dit was deels een gevolg van beter onderzoek, met name in Twente waar een gebiedsdekkende telling langs geschikte beken 40 paren opleverde (Lanjouw 1996). Het hoge aantal is echter wel degelijk een weerspiegeling van een bijzonder goede stand, want in langjarig onderzochte gebieden was 1995 voor deze soort een topjaar, de bekroning van een lange serie zachte winters. Rekening houdend met onvolledig tot vrijwel ontbrekend (grote delen van Noord-Brabant) onderzoek kan de landelijke stand worden geschat op minstens 375-425 paren. Hiermee werd het record van het vorige topjaar, 1975 met 275-325 paren (Teixeira 1979), duidelijk gebroken.

Hop *Upupa epops*

Nadat de soort medio jaren zeventig verdwenen was als regelmatige broedvogel, leek een terugkeer steeds onwaarschijnlijker gezien de grootschalige afname langs de noordgrenzen van het Europese broedareaal. Hoewel er in de tussentijd, met name begin jaren tachtig, waarnemingen bekend zijn geworden die op broeden kunnen duiden, was het succesvolle broedgeval in 1995 in Midden-Brabant toch een verrassing. Uit nagekomen informatie is gebleken dat op dezelfde locatie ook in 1994 mogelijk gebroed is. Volgens geruchten zou er overigens in 1995 op een tweede locatie in Brabant eveneens een broedgeval hebben plaatsgevonden, maar details hierover werden niet ontvangen.

Hop, Maasvlakte april 1984 (René van Rossum) *Hoopoe* *Upupa epops*.

Oeverzwaluw *Riparia riparia*

In 1995 zijn ongeveer 15 000 nesten geteld (aangevuld naar Leys 1996, 1997). Dit betekent dat de soort sinds 1992 duidelijk toegenomen is (1992-94 resp. 9440, 10 050 en 11 650). De hoge aantallen in 1995 staan vermoedelijk in verband met een zeer nat winterseizoen in de overwinteringsgebieden in de Sahel, waardoor de wintersterfte betrekkelijk gering zal zijn geweest. Bovendien resulteerde oeverafslag (door extreem hoogwater in twee opeenvolgende winters) langs de Grensmaas L in sterk toegenomen broedgelegenheid aldaar en een toename van de lokale populatie van 350-550 nesten in 1989-93 tot 1451 in 1995 (Kurstjens & Gabriëls 1997).

Grote Gele Kwikstaart *Motacilla cinerea*

Voor het eerst sinds enkele jaren was het onderzoek zo volledig dat een landelijk beeld kan worden geschetst. Vrijwel alle paren werden aangetroffen in Twente (40 paren), de ZO-Achterhoek (47), de Veluwe (10) en Limburg (120). In deze gebieden werd de (goede) stand van eind jaren zeventig veelal overtroffen. Rekening houdend met onvolledig onderzochte broedgebieden kan de landelijke populatie op 275-300 broedparen worden geschat, voor ons land een hoog aantal. Het langdurig uitblijven van strenge winters (ook in het gehele overwinteringsgebied) zal hierop van invloed zijn geweest. In de ZO-Achterhoek heeft de soort zich hersteld van de raadselachtige, niet met landelijke ontwikkelingen in de pas lopende afname eind jaren tachtig en begin jaren negentig (Leemreize 1996).

Noordse Nachtegaal *Luscinia luscinia*

In 1995 werd voor de eerste maal het broeden in Nederland met zekerheid aangetoond, bij Zeewolde F1, waar een paar vijf jongen grootbracht (Wiegant *et al.* 1997).

Kramsvogel *Turdus pilaris*

De al enige jaren veronderstelde afname van de broedpopulatie krijgt steeds duidelijker omtrekken. ZW-Limburg, dat steeds het kerngebied van de soort binnen Nederland geweest is, werd voor het eerst sinds 1984 integraal onderzocht. Dit leverde 187 paren op, een afname met 45% ten opzichte van 1984 (van Noorden & Lemmens 1995). Een sterke afname is ook elders uit Zuid-Limburg bekend en eveneens uit andere broedgebieden zoals de ZO-Achterhoek, de Gelderse Poort en het Zuidelijk Westerkwartier Gr. De landelijke populatie zal in 1995 hooguit 300-350 paren hebben bedragen, beduidend minder dan medio jaren tachtig (1986 700-900 paren).

Waaierstaartzanger *Cisticola juncidis*

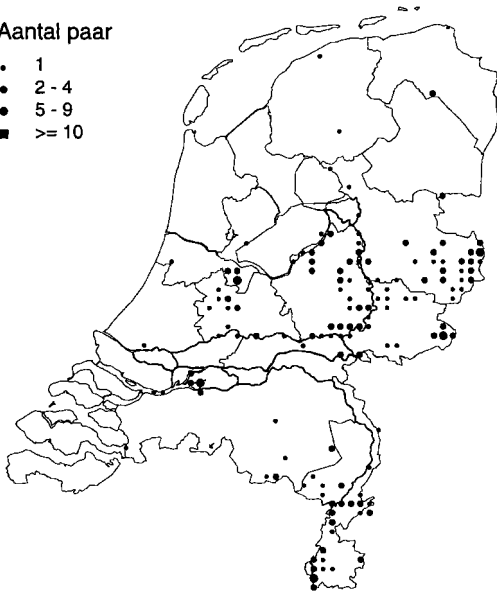
Waarnemingen op Vlieland^o van twee vogels (waarvan er één zong) resp. een groepje van zes (vermoedelijk een familie) maken het aannemelijk dat op dit eiland gebroed is. Dit betreft vermoedelijk het noordelijkste broedgeval in Europa (Hagemeijer & Blair 1997). In Zeeuws-Vlaanderen werden drie zangposten op het Verdronken Land van Saeftinghe* gevonden. Vermoedelijk heeft de soort geprofiteerd van een lange serie zachte winters.

Grote Karekiet *Acrocephalus arundinaceus*

Er waren naar schatting 280-300 paren. In het belangrijkste gebied, NW-Overijssel, waren de aantallen wat lager dan in 1994 (147 resp. 172 paren), maar elders weken ze voor zover bekend niet sterk af van het voorgaande jaar.

Aantal paar

- 1
- 2-4
- 5-9
- ≥ 10

Figuur 6. Verspreiding van Ijsvogel als broedvogel in 1995 (aantal paren per atlasblok). *Breeding distribution of Kingfisher in 1995 (pairs/5x5 km square).*

Baardmannetje *Panurus biarmicus*

In 1995 werd in een aantal gebieden veel aandacht besteed aan het lastig te inventariseren Baardmannetje. Op grond van steekproeftellingen in het kerngebied, de Oostvaardersplassen, wordt de populatie in dit gebied geschat op ruim 1200 paren. Hiermee kwam 1995 iets lager uit dan de topjaren 1992-93 (rond 1700 paren) maar beduidend hoger dan in 1987-91 (340-1000) (Beemster 1997).

Andere gebieden met veel Baardmannetjes waren de Friese IJsselmeerkust (158 paren; Schut & Versluys 1997), het Lauwersmeer (schatting 160-185 paren op grond van tellingen in steekproefgebieden; Olthoff 1996, N. Beemster) en NW-Overijssel (80 paren). Een schatting voor Nederland komt uit op 1900-2000 paren.

Taigaboomkruiper *Certhia familiaris macrodactyla*

De in 1993 ontdekte, vermoedelijk al langer bestaande populatie tussen Epen en Vaals L omvatte ten minste 17-22 paren, vrijwel zeker een onderschatting.

Buidelmees *Remiz pendulinus*

De na het topjaar 1992 ingezette afname van de populatie is nog niet gestopt. In 1995 werden ruim 100 paren geteld en waren er naar schatting 110-130 paren aanwezig in Nederland. Dit is ongeveer de helft van het aantal in 1992. De oorzaken van de afname zijn onduidelijk.

Grauwe Klauwier *Lanius collurio*

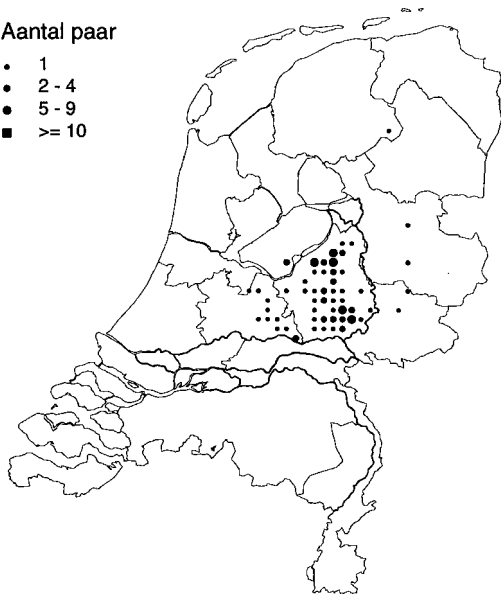
Er waren naar schatting 170-190 paren aanwezig, ongeveer evenveel als in 1992-93 en duidelijk minder dan in 1994 (200-220). De terugval ten opzichte van 1994 komt vooral op conto van het Bargerveen Dr (130 paren in 1994 tegen 115 in 1995).

Roek *Corvus frugilegus*

In 616 kolonies werden ruim 53 000 nesten geteld; de

Aantal paar

- 1
- 2 - 4
- 5 - 9
- ≥ 10

Figuur 7. Verspreiding van Raaf als broedvogel in 1995 (aantal paren per atlasblok). *Breeding distribution of Raven in 1995 (pairs/5x5 km square).*

grootste kolonie, te Lochtem Gld, omvatte 1497 nesten. De landelijke populatie wordt geschat op 58 000 nesten. Ten opzichte van 1994 betekende dit een toename met 11%. Ondanks het gestage herstel van de Nederlandse populatie in de afgelopen twee decennia is van een herovering van verloren gegane gebieden in Holland en Zeeland nog amper sprake.

Raaf *Corvus corax*

Na enkele stabiele jaren leverde 1995 weer een sprong voorwaarts op. Buiten het kerngebied de Veluwe en de al jaren bezette gebieden op de Utrechtse Heuvelrug (in 1995 7-10 paren) en in Salland Ov (2) werden territoriale Raven gemeld uit Zuidelijk Flevoland, de NW-Achterhoek en op de Fries-Drentse grens (figuur 7). Het landelijk totaal bedroeg minstens 100 paren.

Europese Kanarie *Serinus serinus*

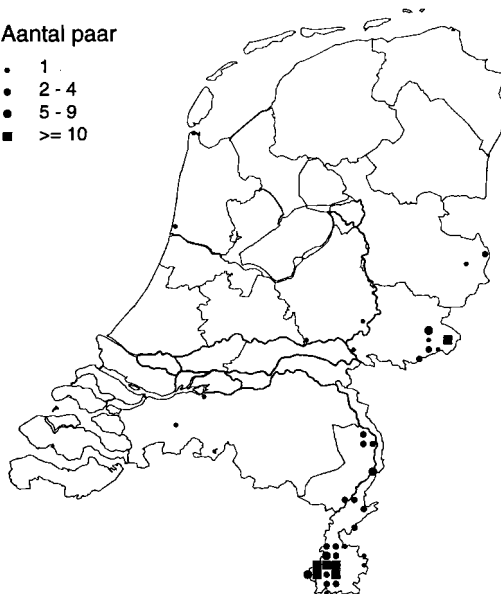
Afgaande op de resultaten van onderzoek van de Provincie Limburg en aanvullend onderzoek elders (van Noorden & Lemmens 1995, Lemmens 1996) omvatte de Limburgse broedpopulatie in 1995 minimaal 200 paren, voor c. 85% geconcentreerd ten zuiden van Sittard. Buiten Limburg is de ZO-Achterhoek tegenwoordig het belangrijkste broedgebied, met in 1995 31 paren (Leemreise 1996). Het voorkomen elders was marginaal (figuur 8), en de Nederlandse stand wordt geschat op 240-260 paren.

Roodmus *Carpodacus erythrinus*

De toename van de Roodmus lijkt, na een snelle vestiging eind jaren tachtig en begin jaren negentig, wat te stagneren. Met maximaal 30-50 territoria kwam 1995 op hetzelfde niveau of zelfs iets lager dan voorgaande jaren. Buiten de bekende broedgebieden op de Waddeneilanden, de Hollandse duinstreek en Zuidelijk Flevoland (uit beide laatste gebieden kwamen in 1995 weinig

Aantal paar

- 1
- 2 - 4
- 5 - 9
- ≥ 10

Figuur 8. Verspreiding van Europese Kanarie als broedvogel in 1995 (aantal paren per atlasblok). *Breeding distribution of Serin in 1995 (pairs/5x5 km square).*

waarnemingen binnen) zijn territoria gemeld in het westelijk rivierengebied bij Neerijnen Gld (2) en NO-Groningen (4).

Ortolaan *Emberiza hortulana*

Het rampjaar 1994 voor de Ortolaan (slechts één broedgeval en één territorium) kreeg een ontmoedigend vervolg. In de voormalige broedgebieden (in recente jaren vooral Noord-Limburg) werd geen enkele aanwijzing voor een broedgeval gevonden. Twee gedurende enige tijd zingende vogels bij Winterswijk Gld en Grubbenvorst L waren ongepaard. Hiermee lijkt het doek voor deze soort in Nederland gevallen te zijn.

Grauwe Gors *Miliaria calandra*

Een herhaling van het spektakel van 1994 - toen overstromingen langs de Maas zorgden voor een relatief talrijk voorkomen hier - bleef uit, ondanks nieuwe grootschalige inundaties in hetzelfde gebied. Naar schatting waren er in Nederland hooguit 80-100 paren, voor het overgrote deel huizend in Limburg (alwaar zelfs een tot dusver onbekend bolwerkje van tien paren ontdekt werd op akkerland ten NW van Maastricht; Ellenbroek *et al.* 1996). Het voorkomen buiten Limburg bleef beperkt tot het Gelderse rivierengebied (10 paren) en oostelijk Zeeuws-Vlaanderen (4).

Verantwoording en dank Het SOVON-broedvogelonderzoek wordt financieel gesteund door het Informatie KennisCentrum Natuurbeheer (IKC Natuurbeheer) van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer & Visserij en het Centraal Bureau voor de Statistiek. Tellers, districtcoördinatoren, stafmedewerkers en gegevens aanleverende personen en instanties worden bedankt voor hun medewerking en gegevens. Een speciale vermelding is op zijn plaats voor de medewerkers van het RIKZ, die het volledige Deltagebied op een groot aantal

soorten onderzochten. Voor een overzicht van alle betrokkenen wordt verwezen naar van Dijk *et al.* (1997c). Het manuscript werd becommentarieerd door J. van Dijk, B. Koks en R. L. Vogel.

Summary

This paper reviews the status of colonial and rare breeding birds in The Netherlands in 1995. Annual censuses of these species are organised by SOVON with the help of many volunteers, governmental and non-governmental organisations and institutions. Methods and full results of the 1995 census are given in van Dijk *et al.* (1997c).

The 1994/95 winter was mild (as most of the preceding winters since 1987/88) but very wet, resulting in large scale inundations along the river Meuse and threatening situations along the other rivers. Water tables were high at the beginning of spring 1995. During the breeding season weather conditions were generally favourable for census work. Periods with low temperatures and high precipitation occurred at the end of May and the first half of June. It is, however, unlikely that census results were heavily influenced by weather conditions.

Table 5 gives an overview of species and numbers recorded in 1995. Highest-ever numbers were recorded for Grey Heron (12 500-13 500 pairs), Spoonbill (817), Mediterranean Gull (247), Lesser Black-backed Gull (40 700), Kingfisher (375-425) and Grey Wagtail (275-300). Numbers of Black-necked Grebe (270-280), White Stork (275, due to the success of the Dutch reintroduction project), Barn Owl (1009), Sand Martin (15 000), Bearded Tit (at least 1900-2000, mainly concentrated in the Oostvaardersplassen area in Flevoland) and Serin (240-260) were thriving. Some newcomers on the Dutch list of breeding birds consolidated their position, for instance Great White Egret (at least 5 pairs), Great Black-backed Gull (5) and Treecreeper (22; probably an underestimate). Breeding of Thrush Nightingale was first proven by the discovery of a (successful) nest; breeding of Little White Egret was recorded for the third time. The breeding of a Hoopoe in a barn was very unexpected, as the species was thought to have vanished as a regular breeding bird since the mid-1970s. A pair of Turnstones in the Wadden Sea showed intriguing behaviour indicating possible breeding, although a nest could not be found. As the species is slowly recolonising German parts of the Wadden Sea, the possibility of a future breeding record cannot be excluded.

On the negative side, Short-eared Owl (35-45 pairs) obviously suffered from low vole numbers, whereas numbers of Great Reed Warbler (280-300) were lower than in preceding years. Fieldfare (300-350 pairs, compared to 700-900 in 1986) and Penduline Tit (110-130) seem to have declined markedly, after an earlier expansion. Numbers of Little Bittern (8 pairs) were marginal. Oortolan Bunting seems to have vanished as a breeding bird; in 1995, only unpaired males were recorded (last breeding record in 1994).

Literatuur

ARBEITSGRUPPE GREIFVÖGEL NORDRHEIN-WESTFALEN DER GRO UND WOG 1997. Die Bestandsentwicklung und der Bruterfolg des Rotmilans (*Milvus mil-*

vus) in Nordrhein-Westfalen von 1972-1995. Charadrius 33: 1-15.

BAKKER T. 1995. Broedende roofvogels en uilen op Terscelling in 1995. Rapport Staatsbosbeheer, Terscelling.

BEEMSTER N. 1997. Dynamisch waterpeil in de Oostvaardersplassen, effecten op broedvogels in relatie tot vegetatieontwikkeling. Flevovericht 400, Rijkswaterstaat, Lelystad.

BERNDT R. K. & BUSCHE G. 1997. Ornithologische Jahrbuch für Schleswig-Holstein 1995. Corax 17: 35-65.

BIEMANS J. 1996. Werkgroep Slechtvalk Nederland, jaaroverzicht 1995. Takkeling 3(1): 73-74.

BILSMA R. G. 1993. Ecologische atlas van de Nederlandse roofvogels. Schuyt & Co, Haarlem.

BLOK A. & DYBBRO T. 1980. De Blauwe Reiger. Kosmos, Amsterdam.

COTTAAR F. 1997. Aantal broedpaar van meeuwen en sterns in Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer in 1995 en 1996. Fitis 33: 27-31.

DEMONGIN L. 1994. Première reproduction française du Harle huppé (*Mergus serrator*). Cormoran 9: 125-129.

VAN DIEK H. 1996. Karakteristieke broedvogels van de Gelderse Poort 1995. (Rapport) Hogeschool Gelderland.

VAN DIJK A. J., HUSTINGS F., SIERDSEMA H. & VERSTRAEL T. 1997a. Kolonievogels en zeldzame broedvogels in Nederland in 1992-93. Limosa 70: 11-26.

— 1997b. Kolonievogels en zeldzame broedvogels in Nederland in 1994. Limosa 70: 101-112.

VAN DIJK A. J., HUSTINGS F., SIERDSEMA H. & MEIJER R. 1997c. Kolonievogels en zeldzame broedvogels in Nederland in 1995. SOVON-monitoringrapport 1997/06. SOVON, Beek-Ubbergen.

DIJKSEN A. J. 1996. Vogels op het Gouwe Boltje; een volledig overzicht van de avifauna van Texel. Langeveld & de Rooy, Den Burg.

DIRKSEN S. & VAN DER WINDEN J. 1996. Aantallen Krooneenden *Netta rufina* in nazomer en herfst fluctueren met broedsucces Nederlandse populatie. Limosa 69: 131-133.

ELLENBROEK F., KIKKERT J. E. & VAN NOORDEN B. 1996. Habitatkeuze van de restpopulatie Grauwe Gorzen in het Westelijk Heuvelland. Limburgse Vogels 7:24-31.

ERHART F. C. 1997. Oeverlopers *Actitis hypoleucos* profiteren van natuurontwikkeling. Limosa 70: 67-70.

FOPMA A. (red.) 1996. Themanummer Kerkuil. Vogelnieuws 9(3): 1-16.

HAGEMEIJER E. J. M. & BLAIR M. J. (Eds). 1997. The EBCC atlas of European breeding birds: their distribution and abundance. T & AD Poyser, London.

JONKER M. 1996. De Kwartelkoning in het Oldambt in 1995. Grauwe Gors 24: 4-6.

KOFFIJBERG K. 1995. Broedvogelinventarisatie van Kluut, plevieren, meeuwen en sterns in Groningen in 1995. Grauwe Gors 24: 114-118.

KOKS B. 1995. Grauwe Kiekendieven *Circus pygargus* in Nederland in 1994 en 1995. Takkeling 3(3): 32-42.

— 1998. Een mogelijk broedgeval van een Steenloper *Arenaria interpres* in het Nederlandse Waddengebied. Limosa 71: 34-35.

VAN DER KOOIJ H. 1996. Het broedseizoen 1995 van de

- Purperreiger in Nederland. Vogeljaar 44: 179-181.
- VAN DER KOOIJ H. & VOSLAMBER B. 1997. Aantalsontwikkeling van de Grote Zilverreiger *Egretta alba* in Nederland sinds 1970 in een Europees perspectief. Limosa 70: 119-125.
- KUIPERS R. 1996. Broedvogels Noord-Friesland buitendijks 1995. (Rapport) Wadvogelwerkgroep FFF, Holwerd.
- KURSTJENS G. & GABRIËLS J. 1997. Karakteristieke broedvogels van het zuidelijk Maasdal in 1995 en 1996. Limburgse Vogels 8: 2-18.
- LANJOUW R. 1996. Onderzoek naar IJsvogel en Grote Gele Kwikstaart in Twente in 1995. Ficedula 25: 14-16.
- LEEMREISE P. 1996. 20 jaar BSP-onderzoek in de Zuid-oost-Achterhoek. Leunink 23(2/3): 39-69.
- LEMMENS K. 1996. Broedende Europese Kanaries in Limburg in 1995. Limburgse Vogels 7: 22-24.
- LENSINK R. 1996. Vreemde vogels in de Nederlandse avifauna: verleden, heden en wat voor een toekomst. Vogeljaar 44: 145-164.
- LEYS H. N. 1996. Inventarisatie van de Huiszwaluw en Oeverzwaluw, Verslag 1995. SOVON, Beek-Ubbergen.
- LEYS 1997. Broedvogelonderzoek 1996 Huiszwaluw en Oeverzwaluw. Sovon, Beek-Ubbergen.
- VAN MANEN W. 1995. Broedvogels van de Boswachterij Nunspeet in 1995. SOVON-Inventarisatierapport 1996/01) SOVON, Beek-Ubbergen.
- MARCHANT J. 1997. Decrease in Heron population but more heronies censused in 1995-96. BTO-News 210-211:7.
- MEININGER P. L., BERREVOETS C. M. & STRUCKER R. C. W. 1996. Kustbroedvogels in het Deltagebied in 1995. (Werkdocument RIKZ OS-96.807X) RIKZ, Middelburg.
- MONNIER B. 1995. Considérations sur les premières nidifications du Harle huppé (*Mergus serrator*) en Suisse en 1993 et 1994. Nos Oiseaux 43: 139-153.
- NEF B. 1995. Première nidification du Grèbe à cou noir (*Podiceps nigricollis*) en province de Namur, discutée dans le contexte national. Aves 32: 207-218.
- VAN NOORDEN B. & LEMMENS K. 1995. Eerste resultaten van de provinciale broedvogelkartering in het Westelijk Heuvelland in 1995. Limburgse Vogels 6: 59-67.
- OLTHOFF M. 1996. Broedvogelinventarisatie van de Lauwersmeer. Grauwe Gors 24(3): 77-83.
- SCHUT D. & VERSLUYS M. 1997. Kolonievogels in Friesland in 1996. Vanellus 50: 186-189.
- SÜDBECK P. & HÄLTERLEIN B. 1997. Brutvogelbestände der deutschen Nordseeküste im Jahre 1995. Seevogel 18(1): 11-19.
- TEIXEIRA R. M. 1979. Atlas van de Nederlandse broedvogels. Natuurmonumenten, 's-Graveland.
- WIEGANT W. M., STEINHAUS G. H. & CDNA 1997. Rare birds in The Netherlands in 1995. Dutch Birding 19: 97-115.
- VAN DER WINDEN J., HAGEMEIJER W. & TERLOUW R. 1996. Heeft de Zwarte Stern *Chlidonias niger* een toekomst als broedvogel in Nederland? Limosa 69: 149-164.
- ZANG H. & KUNZE P. 1996. Die Brutvorkommen des Mittelsägers *Mergus serrator* an der Oker im nördlichen Harzvorland (Niedersachsen). Orn. Jber. Mus. Heineanum 14: 1-9.

Arend-Jan van Dijk, Fred Hustings & Henk Sierdsema, SOVON Vogelonderzoek Nederland, Rijksstraatweg 178, 6573 DG Beek-Ubbergen
Roel Meijer, CBS Sector Milieu, Productgroep Flora en Fauna, Postbus 4000, 2270 JM Voorburg

Aanvaard voor opname 26 april 1998